

Tarihsel Eleştirel Marksizm Sözlüğü

Biyolojizm

Alm.: Biologismus. - Ar.: al-ittidjäh al-biyülüdji. - İng.: biologism. - Fr.: biologisme. - İsp.: biologismo. - Rus.: biologizm. - Çince: shengwu zhuyi 生物 生物

Biyolojizm, sosyal davranışı ya da toplumsal yapıları biyolojik kategoriler içerisinde düşünme girişimini belirtir. İki temel biçim ayırt edilir: 1. Toplumsal bir olgunun biyolojik bir sebeple açıklanması (ör. savaşın, suçun ve erkek üstünlüğünün “güçlü” cinsiyetin doğuştan gelen saldırganlığı ile veya zayıf okul başarısının kalıtsal zekâ eksikliği ile) 2. Toplumsal bir olgunun biyolojik bir olgu ile karşılaştırılması (ör. bireyin toplumun parçası olarak rolünün, organizmanın parçası olarak hücrenin anlamı ile karşılaştırılması).

Birinci biçim için insanların dışsal, fenotipik özelliklerinin biyolojik belirleyicilerle ilişkilendirilmeleri karakteristiktir. Bunun gibi özellikler sıklıkla ırk anlayışı ile bağlantılıdır. “Frenoloji”nin sonuçları gibi; cinsiyetler arasındaki farklılıklar (vücut şekli, beyin ağırlığı) da tercihen kullanılır. İkinci biçim, toplumsal bir görünümün haklı gösterilmesinde onun biyolojik bir görünüme olan yüzeysel benzerliğine başvurulduğunda söz konusudur. Çoğu biyolojizm toplumsal süreçleri doğal düzenin bir parçası olarak gösterme işlevini yerine getirir. Doğadaki koşulların değiştirilmesi, imkânsız değilse, zor olduğundan biyolojizm reform isteklerine, değişimlerin doğaya aykırı ve

bundan dolayı da etkisiz olacağı itirazı ile karşılık vermede kullanılabilir.

Biyolojistik düşünüş, tarihi boyunca, özellikle modern doğa biliminin gelişiminin izinde, en farklı tezahürleri üstlendi. Kölecilik 17. ve 18. yüzyılda diğer şeylerin yanı sıra, bir insanın başka bir insan üzerindeki mülkiyetine karşı dini ve ahlaki tereddütleri karşılamak için, ‘beyazların’ ve ‘zencilerin’ farklı türler oldukları ile haklı gösterilmişti. Erken 19. yüzyılda kafatası ölçümleri, Afrikalının kafatası şeklinin Avrupalınıninki ile karşılaştırmada daha ilkel ve maymunu olduğunu kanıtlayacaktı. Benzer argümanlarla kadınların yüksek öğrenim kurumlarına girmeleri ve seçim hakları engellenmişti-kafatasları olgunlaşmamış ve çocuksu kabul ediliyordu. **Darwin**’in doğal seçim kuramı 19. yüzyılın sonunda kapitalizm ve emperyalizmin meşrulaştırılmasında araçsallaştırılmıştı. Daha sonra 20. yüzyılın başında öjeni, yeniden keşfedilen **Mendelci** kalıtım kurallarını belirli ırkların, etnisitelerin veya sosyal grupların aşağı olduğu ve bu sebepten üremelerinin engellenmesi gerektiği iddiasının temeli haline getirdi.

2. Dünya Savaşı’ndan sonra bir dizi modernize edilmiş biyolojizmler ortaya çıktı: Neo-Malthusçuluk 3. Dünyadaki açlık ve sefaletin yüksek doğum oranlarının bir sonucu olduğu tezini, insan nüfusu ile laboratuvardaki deney hayvanlarının (meyvesinekleri, bakteriler, un akarları) gelişme eğrileri arasındaki karşılaştırma üzerine kurdu. Siyahlar ile beyazların ortalama IQ-Değerleri arasındaki farklılıkların genetik tarafından belirlenen bir zekâ farkından kaynaklandığı iddiası, 1970’li yıllarda ahmaklığın kalıtımsallığı

üzerine öjeni kuramlarının yeni sürümü olarak ortaya çıktı. 1975'ten beri yeni kurulmuş olan "sosyobiyojinin" temsilcileri birçok insanî davranışın (bencillik ve fedakârlık, saldırganlık, çocukların kadınlar tarafından büyütülmesi, eşcinsellik gibi) genetik olarak belirlendiğini ve doğal seçim ile uyum stratejisi olarak geliştiklerini kanıtlamaya çalıştılar. 1980'li yıllar psikolojik sorunların (şizofreni gibi) ve suçun genetik temeli üzerine kuramların yeniden doğuşunu yaşadı.

Marx ve **Engels**, **Darwin** ve onun Malthusçulukla ilişkisi ile tartışmalarında biyolojizm sorunuyla ilgilendiler. **Marx** erkenden Darwin'in seçim kuramı ile Manchester-Kapitalizmi pratiğinin uyumunu gördü: "Darwin'in hayvanlar ve bitkiler arasında; iş bölümü, rekabet, yeni pazarlara açılma, 'buluşlar' ve **Malthusçu** 'var olma kavgası' ile İngiliz toplumunu tanıması kayda değerdir. Bu Hobbes'un bellum omnium contra omnes'idir ve Hegel'in 'fenomenolojisini de' çağrıştırmaktadır. Darwin'de hayvan krallığı burjuva toplumu olarak görülürken, burada burjuva toplumu 'ruhani hayvan krallığı' olarak görünür." (Engels'e, 18.6.1862, MEW 30, 249). Daha sonra **Engels**, toplumsal bir metaforu doğaya aktararak tersini, sosyal olanın doğal olandan kaynaklandığını görme şeklindeki yanılısamayı çözer: "Var olma kavgasına dair tüm Darwinci öğreti, basitçe bellum omnium contra omnes'e dair Hobbesçu öğretinin ve rekabete dair burjuva iktisat öğretisinin, ayrıca Malthusçu nüfus kuramının toplumdan canlı doğaya aktarılmasıdır. Bu hüneri başardıktan sonra (onun koşulsuz yetkisi, özellikle Malthusçu öğretiye dair, henüz şüphelidir) doğa

tarihinden çıkarılan bu öğretileri toplumun tarihine geri aktarmak çok kolaydır ve bu iddiayı toplumun ebedi doğa kanunu olarak kanıtladığını ileri sürmek güçlü bir saflıktır." (DN, MEW 20, 565; krş., MEW 34, 170f)

Engels için mesele **Darwin**'in kuramının bilimsel değerine itiraz etmek değil, fakat "*var olma kavgası* [...]" ifadesini "belirli bitkisel ve aşağı hayvansal basamaklarda gerçekten de meydana gelen bitkisel ve hayvansal *aşırı nüfus*un yol açtığı kavgalarla" ve "bu *aşırı nüfus* olmaksızın türlerin değiştiği, eskilerin yok olduğu ve yeni, gelişmiş olanların onların yerine geçtiği koşullarla kesinlikle sınırlandırmaktı" (563f). Türlerin oluşumu kuramını '*tüm bu Malthusçuluk*' olmaksızın, yani *aşırı nüfus* teoremi temelinde değil, düşünmek niyetiyle **Haeckel**'in "uyum ve kalıtım" kavramına tutunmuştur (564; krş., AD, MEW 20, 64f). Bu, **Marx** ve **Engels**'in **Darwin**'in evrim kuramındaki başarılarını överken aynı zamanda biyolojizmini ve ayrıca açık dile getirilmeyen yerde içkin olan Malthus bağlantısını eleştirdiklerini açıklamaktadır.

19. yüzyılın sayısız biyolojizmlerinden hiçbiri **Marx** ve **Engels**'i **Malthus**'un *Essay on the Principle of Population* (1798) yazısında ortaya konan nüfus kanunları kadar kıskırtmamıştır. Bunlara göre 1. gıda kaynağı sadece aritmetik bir dizide (2, 3, 4 vs.) artarken popülasyonlar geçim araçlarının ötesinde, yani katlanarak (2, 4, 8 vs. dizisinde) büyüme eğilimi gösterirler ve 2. kıtlıklar, salgınlar ve savaşlar nüfus artışının doğal bir sınırlamasını oluşturmaktadır, ki bu arada akıl sahibi varlık olarak insan, *aşırı nüfus*ü engelleme aracı olarak cinsel perhiz ile daha

insancıl bir araca sahiptir. **Marx** ve **Engels** tekrar tekrar bu kanunların özünde milli ekonomik kıtlık teoremini ebedi bir doğa olgusu seviyesine yükselttiğini ve kıtlık ve sefaletin kapitalist nedenini doğal ve böylece de değiştirilemez kanun olarak açıkladığını vurguladılar (krş., *Lage*, MEW 2, 311f; *K I*, MEW 23, 657 - 70). **Malthus**'un hiç bir yerde, nüfusun katlanarak ve besin kaynağının aritmetik olarak arttığını tahmin etmesine yol açan verilerin nereden geldiğine dair hesap vermemesi de kayda değerdir.

Marx'ın örneğin 19. yüzyıl biyolojisinin çığır açıcı keşiflerine atıfla metanın değer biçimini burjuva toplumunun “ekonomik hücre formu” olarak adlandırdığında (*K I*, MEW 23, 12) veya tekrar tekrar bu toplumun “anatomisinden” söz ettiğinde tasavvur ettiği toplumsal ilişkilerin (doğa) bilimsel kesin araştırılması ideali biyolojizmden ayırt edilmelidir. Biyolojide oluşturulmuş kavramların sezgisel olarak toplumsal süreçlerin araştırılmasında kullanılması, toplumsal süreçlerin belirli doğal süreçlere bağlanmasından farklıdır. İnsanların kendileri doğanın parçasıdır daha doğrusu ondan köken almıştır. Canlı olarak diğer tüm organizmalar gibi aynı genel kanunlara tâbidirler. Bilimsel analiz, öğrenme ve davranışını olduğu gibi çevresini de değiştirmeye dair muazzam yeteneğini de içeren insanın bu maddi gerçekliğine dayanmaktadır. Bunun karşısında biyolojistik açıklamalar kendilerini, kesin olmayan korelasyonlara ve ilişkilendirmelere dayalı spekülasyon olarak gösteriyorlar. Örneğin suçun genetik nedeni açıklaması tek yumurta ikizlerinde karşılaştırma araştırmalarına dayandığında burada istatistik önemi bir sorunu etkili

olmaktadır: Karşılaştırmaların neden ve etkilere dair bilgiye izin vermemesi.

Konrad **Lorenz**'in davranış araştırmaları örneği kullanılarak Ute **Holzcamp-Osterkamp**, evrim-kuramsal kavram olan seçilimin, nasıl doğa-tarihsel dönemlerde düşünmekten kültürel “modalar”a aktarıldığını “toplumsal koşulları üzerine biyolojik-analojileştirme konuşma tarzlarında” göstermektedir (1975, 344f). Ayrıca hayvansal davranışın insani davranışa aktarımın nasıl her ikisinin tarihsel gelişimi ve özgünlüklerini iskaladığını göstermektedir. Böylece örneğin **Lorenz** (1973) “kavramsal düşünmeyi” doğrudan bugün yaşayan hayvan formlarının bilişsel performanslarından “fulgarasyon”dan (“önceden var olmayan bir şeyin varlığa-gelmesi süreci”) türetmektedir. Her ne kadar bu formlar insanın kendisi gibi gelişim süreçlerinin bir sonucu olsa da. “Bir bütün olarak ele alındığında insani ilişkiler böylece içerisinde etkin, bilen ve acı çeken insanların maddi çalışma ile toplumsal hayatlarını yeniden ürettikleri tarihsel koşullar olarak kavranmamakta, fakat ‘örf ve adetlerin’ tuhaf bir karmakarışıklığı olarak görünmektedirler” (**Holzcamp-Osterkamp** 1975, 342).

Garland E. Allen

(Almancaya çeviren: Barbara Ketelhut,
Reinhard Markner)

Çeviri: Harun Çakan

Kaynaklar:

Karl **Marx** ve Friedrich **Engels**, *Marx-Engels-Werke (MEW)*, DDR 1962; U. **Holzcamp-Osterkamp**, *Grundlagen der psychologischen Motivationsforschung I*, Frankfurt/M 1975; R. **Levins**, R.

Lewontin, *The Dialectical Biologist*, Cambridge/Mass. 1985; K. **Lorenz**, *Die Rückseite des Spiegels. Versuch einer Naturgeschichte menschlicher Erkenntnis*, Münih 1973; Th. R. **Malthus**, *Das Bevölkerungsgesetz*, Münih 1977 (*Essay on the Principle of Population*, 1798); W. **Peterson**, *Malthus*, Cambridge/Mass. 1979; H. **Rose**, S. **Rose**, “The Problematic Inheritance: Marx and Engels on the Natural Sciences”, Ed.: aynı kişi, içerisinde, *The Political Economy of Science*, Londra 1976.

► Anatomi, Antropoloji, Aşırı Nüfus, Büyümenin Sınırları, Cinsiyetçilik, Cinsiyet İlişkileri, Darwinizm, Determinizm, Doğa, Evrim Kuramı, Gelişim, Hücre, Irkçılık, Irk ve Sınıf, İndirgemecilik, İnsan-Doğa-İlişkisi, Kanun, Lamarckizm, Lysenkizm, Mathuşçuluk, Öjeni, Üçüncü Dünya

► Anatomie, Anthropologie, Darwinismus, Determinismus, Dritte Welt, Entwicklung, Eugenik, Evolutionstheorie, Geschlechterverhältnisse, Gesetz, Grenzen des Wachstums, Lamarckismus, Lyssenkismus, Malthusianismus, Mensch-Natur-Verhältnis, Natur, Rasse und Klasse, Rassismus, Reduktionismus, Sexismus, Überbevölkerung, Zelle